

В ХХ столітті на вітвар України було принесено більше крові, ніж в усі попередні сторіччя. І принесено свідомо в жертву, і пролито у стратегічних битвах чужих вождів, які завжди боялися українського повстання. Вони розуміли, що усі превентивні заходи і системні чистки не знімають "українського питання".

Але нація раптом повстає, як фенікс, з попелу.

Для комуністів і комсомольців, які проспали розпад СРСР, незалежність України в 1991 році "з неба впала". Сама, без зусиль. Засліплені ідеологічними міфами, вони не розуміли, що валиться без війни те, що в їхній свідомості вічне.

Воно розвалилося у війну 1941, але той факт тривалістю 3 роки був замазаний словами "тимчасова окупація", і згладжений перемогою у війні. Він не був глибоко усвідомлений.

Не усвідомлений глибоко і факт розпаду імперії в 1991 як подія остаточна і безповоротна. Нинішній Кремль силкується реставрувати імперські структури і форми, забуваючи головне: людські ресурси, як найдешевший будівельний матеріал, вичерпано, а теперішній матеріал і недостатній, і непридатний для монструозних побудов.

Залишилася Україна після розвалу тюрми кругом обкраденою і духовно зубожілою.

Референдум 1 грудня 1991 року, коли 90 % українців проголосували за незалежність, був чудом, в яке не повірили в Кремлі. Приховати не змогли. Не зрозуміла, не усвідомила того і політична верхівка в Україні. Цілком достатня підстава для того, щоб усунути ту верхівку від керівництва. Але її не було ким замінити.

"Геть Масола й Кравчука" ? скандували студенти в час пам'ятної голодовки 1990 року. Хтось пропонував замінити Масола... Фокіним, його заступником... Все-таки "менше зло"...

Леонід Макарович Кравчук ? секретар ЦК КПУ з ідеології в апараті ганебної пам'яті Щербицького, став першим президентом України.

Чи розумів він, на яку історичну висоту винесла його доля? Як і більшість партапаратників, він відчував, що йому доведеться грати роль в чужому спектаклі. На цей раз — першу роль! І то після звичної прислужницької третьої ролі...

В емоційній пам'яті закоренилася відчуженість до національних символів, які тепер доведеться представляти. Але допомагали мобільні навички пристосування до змін політичного курсу партії. Характерно, що більшість посткомуністів, винесених в

незалежній Україні на високі посади, схилилися в серці своїм перед своїми ідеалами і не схилилися перед національним прапором. Але амбітність теж робила свою справу.

Кравчук не раз сперечався, що він не є другим президентом України після Михайла Грушевського, а першим президентом незалежної України. То було трохи дивно, бо стояти другим після Грушевського ? то висота. Для тих, що знають, хто є Грушевський... Але ЦК не визнавав історії України 1917-1919 років. Не визнавав і IV універсалу Центральної Ради.

До чести Кравчука він зрозумів, що советська імперія розпалася безповоротно, і майбутнє наше ? в незалежній Україні. Не можна ставити йому в докір того, що не було в нього того непохитного духу, який ціхував великих попередників в історичному ряду.

Він зіграв цілком пристойно свою роль в історичному акті розпуску СРСР в Біловезькій Пущі, і не наша справа вгадувати його переживання. Формальні акти скріплення незалежної держави він підписував належним чином.

На хвилі національного піднесення він підтримував українізацію державних інституцій і належно представляв Україну на міжнародній арені. Але як тільки доходило до великих ризикових кроків, які вимагали безкомпромісності і принциповості, без чого держава не постає, то тут президента не було.

Звичний послух перед Кремлем, солідарність з колегами з партапарату і узвичаєна безвідповідальність перед своїм народом. "Свої" розкрадали "народну власність", а народ працював по суті без зарплати і пенсій, дисидентам пропонували знущальні компенсації, а Кравчук заспокоював: "маємо те, що маємо".

Перед виборами була ситуація типова для постколоніальних країн: нема ким замінити!

Суперник ? Кучма вважався промосковським кандидатом, отже у Кравчука були всі шанси на другий термін, якби він цього дуже хотів і не боявся. Імідж першого президента дуже знизили його подальші службові ролі, що дали привід запідозрювати, що він не зовсім розумів, на яку висоту його винесла історична хвиля.

Леоніда Даниловича Кучму проштовхнула промосковська команда, в якій виділився Табачник. В його оточенні були виключно службисти московської школи, перевірені (включно з майором Мельниченком).

Але швидко, уже в кабінеті президента України, він зрозумів, що це крісло зобов'язує його бути президентом і боротися за свій престиж.

То стало важливим відкриттям для українського суспільства: кожен в кріслі президента України вчиться бути лідером незалежної держави. "Закон крісла". І друге: малодушна амбівалентність поступово переростає в певність, що "сезонний проект" Українська держава має під собою незримий фундамент, а над собою ? якийсь могутній вітер історії.

Леонід Кучма вивчає українську мову, знайомиться з українською історією і відчуває потребу вголос промовити "Україна ? не Росія". Книжка його написана російською мовою і передусім для росіян, в свідомість яких не вкладається поняття незалежність України ? навіть десять років після того, як Росія офіційно визнала ту незалежність.

Це активізує опір президента ? уже після того, як він фактично здав інформаційний простір і підтримав в Україні вцілілу тоталітарну інституцію РПЦ. Він відчував далі посилення тиску ? після кожної поступки. Кремль відчув опір — і пустив у хід касетний скандал та запуслав інші скандали.

Дуже вдалим самозахистом було запрошення в Україну у 2001 р. Папи Івана Павла II. Весь світ тоді явно відчув, що Україна ? не Росія. Але головне, що це дуже відчув український народ, в якому почали оживати духовні сили і наростати енергія протесту. Гасло "Україна без Кучми" означало несумісність духу України з духом насильства і обману влади Кучми?Медведчука.

Ганьбою на ім'я другого Президента впали його антиукраїнські погромні акції на Софіївській площі в 1995 р і біля пам'ятника Шевченкові 2001, а особливо вбивства журналістів. Їхньою кров'ю написано нагадування: "За все будеш платити... Платити дорого і довго...".

Третій президент України Віктор Андрійович Ющенко прийшов на хвилі заперечення Кучми і його крутих методів, запозичених у кремлівського вчителя.

Він мав репутацію українського прем'єра, що налагодив виплату зарплат і підтримував культуру. Він почав свій похід від Співочого поля, прийнявши благословення матері. Нарешті, народ мав кого ідеалізувати.

Віктор Ющенко мав пристойну і прозору біографію, культурну дружину, з якою зручно зустрічатися з іноземцями, мав культурний вигляд президента європейського типу. Він виступав змістовно і вільно, що було рідкістю в посткомуністичних країнах.

Його суперник мав за собою "адмінресурс" і кримінальне минуле. До того ж він став улюбленим героєм анекдотів.

Але російські ЗМІ та політтехнологи зуміли створити емоційний образ ворога і навіть зображували Ющенка в есесівській уніформі, тоді як Янукович був "свій".

Перед виборами боротьба була до краю напружена. Правда, вона була передусім емоційною боротьбою "проти", більшість голосувала або проти Януковича, або ? проти Ющенка. Кремль робив для "свого" все можливе і неможливе, не криючись.

Кандидат у президенти мав дивну властивість відштовхувати прихильників. У штабі Ющенка не можна було зрозуміти, чи працюють вони за нього, чи проти. Сам він, коли не рахувати позитивних публічних виступів, нічого не робив, щоб завоювати собі прихильників. Але на його заклик до народного протесту проти фальсифікації зібрався

Майдан.

Почалась Помаранчева революція. Тільки сліпий і засліплений злістю не розумів, що це справжня національна революція, не заплямована брутальним насильством та участю кримінального елемента.

На тій прелюдії Ющенкового президентства треба зупинитися, бо та історія не менш важлива, ніж саме президентство. За виборами в Україні стежив увесь світ: мало відома світові Україна засвітилася в протистоянні авторитаризму, фальсифікаціям і посткомуністичній облуді!

Декілька тижнів весь світ стежив за ненасильницькою стоїчною боротьбою нової демократії за право і свободу. Україна завоювала симпатії Заходу і виросла у своїх власних очах. Самоорганізація Майдану, людська жертвність і солідарність? то була демонстрація прихованих сил нації, що відвернулася від скверни комуністичного минулого. Так було на святі Майдану.

Будні важко хворого українського президента почалися на "олімпі", залишеному Кучмою. Але за специфічних обставин: президент Росії двічі офіційно привітав з перемогою Януковича, а вже за третім разом привітав Ющенка. Усі його вороги залишилися на своїх місцях і оформлялися "друзями". Йому потрібна була добірна команда державних мужів.

Натомість він був оточений "любими друзями", які знайшлися на трибуні Майдану, задекорувались помаранчевими стрічками. Вони приєдналися до третьої телеграми Путіна.

Такий ґрунт під ногами був у президента, який позиціонував себе українським і задекларував свою ліберально-демократичну платформу. Обидві позиції в посткомуністичній Україні беззахисні під обстрілом агентури Кремля. Більшість народу хотіла бачити караючий меч в залізній руці.

Треба визнати, обидві позиції він зберіг попри все до кінця. Таємницею (для мене) є його радники, які готували списки "героїв України", утримували від потрібних кроків і заохочували до непотрібних.

Очевидно, всупереч їм було запрошено в Україну Вселенського Патріярха Варфоломея, що було подією історично необхідною і своєчасною. Ніякою таємницею не є систематичне блокування Путіним важливих зовнішньополітичних починань Ющенка і добре підготовлена система дискредитації президента України.

Справа в тому, що демократична Україна ставала привабливою для демократичних сил Росії і дуже небезпечною для Кремля. Ющенко не йшов на загострення стосунків, але тримався як президент незалежної держави. Було пущено в хід усі засоби дискредитації його імені.

Параліч влади в Україні ? найбільше досягнення Путіна.

Але тут треба сказати про народ, якому належала спадщина і традиція Майдану.

Народ суворо запитує президента і владу: що ви зробили, щоб зберегти позицію?
Питання правдиве.

Справедливо буде поставити і народові запитання: що ви зробили після того, коли розійшлися з Майдану?

Як ви реагували на те, що героїня трибуни, обминувши свою помаранчеву стрічку і національний прапор, створила власний прапор з червоним сердечком?

Як ви відгукнулися на те, що з помаранчевого "моноліту" відділилася партія під дамським іменем?

Чи запитали ви, які політичні і моральні підстави такого поділу?

Чи цікавилися ви, яку національну програму має ваш кумир, не причетний ні до української культури, ні до історії, ні до соціальних доктрин?

Ви були зачаровані її критичним хистом, і це цінується в політичному клубі. Але коли ви побачили, як діє цей талант, на повну силу засвітившись в боротьбі проти легітимного президента вашої країни, системно обстрілюваного з Кремля, то що ви робили?

Нарешті, після гідного виступу вашого президента у загроженій Грузії 2008 року ваш кумир, об'єднавшись з комуністами і регіоналами, виступає за імпічмент президента України.

Пам'ятаєте? Чи принаймні догадуєтесь, чий то план?

Журналісти в незалежній Україні ще ніколи не мали такої свободи, як після Помаранчевої революції. Хіба не ясно було всім, що помаранчева команда мала кількісно малі переваги над партією регіонів і комуністів, а отже вся її сила в єдності?

Хіба не ясно було, що об'єднання має бути за всяку ціну навколо легітимного президента?

Усі знали: він отримав портфель, в якому бомба затриманої дії: безправний президент в посткомуністичній країні не викликає поваги. До того ж він не має надійної команди. Але політична свідомість диктує імператив єдності, і це досягається за відсутності принципових розбіжностей в демократичному таборі.

Будь-які хиби, слабкості, ляпсуси, невдачі його в цій ситуації дрібніють перед обличчям неминучої поразки.

Навіть середній обізнаний журналіст пам'ятає, що слабкість влади і суперечки в нестабільній державі ? це радість для її ворогів, які називають це "внутрішньою неспроможністю", і зрештою, причиною зовнішньої "допомоги народам".

Демократична Україна після Помаранчевої революції мала безліч явних і прихованих смертельних ворогів.

А прем'єр цієї держави вважала найбільшим своїм ворогом президента! Чи можна це зрозуміти в рамках здорового глузду? Я не чув голосу журналістів, які апелювали до здорового глузду.

Але я чув голоси журналістів, які після поразки винуватили виборців, які не підтримали самогубця з червоним сердечком!

Самогубця, звичайно, треба рятувати Але що робити, коли він хоче виступати від імені всієї демократичної України, а отже і від вашого імені?

Команда четвертого президента Віктора Федоровича Януковича прийшла без допомоги троянського коня. Вона вільно ввійшла через готову цілину в демократичному таборі і від самого початку зневажливо відкинула весь реквізит попередньої влади, вона переможно виставила свої очевидні переваги: монолітну єдність партії влади і олігархів.

Ту стабільність і дієздатність вона продемонструвала одразу підписанням харківських угод з Росією. Що було сприйнято більшістю народу України як початок зневаги Конституції і національної капітуляції.

Поступово це дійшло і до самого президента і охолодило його запал заперечувати попередника у всьому. Логіка фактів вимагала від президента України самоповаги і послідовності, чи, як він каже, національного прагматизму.

З національним у нього не складаються стосунки ? за характером виховання. Українофоб на посаді міністра освіти, музикант в ролі міністра культури і цілковита відсутність людей культури в уряді ? це обличчя нової влади.

Потрібні економічні реформи. Потрібна судова реформа. Потрібна...

Усе це важко, але можливо. В команді Януковича нема кому розуміти, що в Україні насамперед потрібно підняти культурну стелю, просвітити і гуманізувати владу. Інакше усі культурні верстви суспільства залишаться в опозиції до влади ? просто в силу свого становища і природного опору деградації.

А молодь, ініціативна і діяльна, втікає за кордон, низивши свої амбіції до побутового влаштування свого життя. Немає віри, що бездуховна і безнаціональна влада ненароком створить умови для розвитку.

Четвертий президент певен, що він прийшов на десять років.

Він укріплює і розширює партію регіонів так, як укріплювали КПРС ? за його ж участю. Він пам'ятає, що опозиції не повинно бути. Але він не знає, як при цьому забезпечити громадянські свободи, оживити громадські організації, відкрити простір народній ініціативі і викликати промінь радості і надії.

Півтора року авторитарного керівництва показало, що удавана орієнтація на європейські цінності, при браку пошани до національних цінностей, створює ту патову ситуацію, коли політична воля без високої мети не дає позитиву.

Історія запам'ятовує імена, пов'язані, що б там не казали, з мужніми кроками.

Хрущов був і є тим, хто звільнив мільйони політичних каторжан. Перший президент України Кравчук відвернувся від комунізму і поставив історичний підпис під розпуском СРСР. Кучма показав, що навіть випадкова людина на посту президента України вчиться захищати національні інтереси держави.

Нарешті, Ющенко довів, що український президент, загрожений ворожими силами, все ж таки може повертати своєму народові історичну пам'ять і мову, вільну від комплексів рабства. Але без оточення мужів державних йому не встояти.

Від Віктора Януковича Україна чекає чуда переродження гонителя Савла на апостола Павла, переконаного в істині християнства. В іншому випадку йому суджено підтвердити істину, що історія не визнає повернення в минуле.

Євген Свєрстюк ([Українська правда](#)).